

วิจารณ์หนังสือ

คงสัจจา สุวรรณเพ็ชร*

(Kongsatja Suwanapech)

บทสำรวจวรรณกรรม

สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง

รัฐประหาร ความชอบธรรม

พิธีกรรม ศิลปะ

ผู้เขียน รองศาสตราจารย์พิชญา สุ่มจินดา

จำนวนหน้า 64 หน้า

ราคา 250 บาท

สำนักพิมพ์มูลนิธิพิริยะ ไกรฤกษ์

ISBN: 978-616-808-1150

งานวิจัยของพิชญา เริ่มต้นนำเสนอบริบทในช่วงเวลาเมื่อออกญาภิบาลโหมสุริยวงศ์ปราบดาภิเษกเป็นกษัตริย์พระนามว่าพระเจ้าปราสาททอง โดยทรงต้องเผชิญปัญหาความชอบธรรมในการทรงราชย์ ไม่ว่าจะเป็นการสำเร็จโทษพระมหากษัตริย์ก่อนหน้าถึง 2 พระองค์ การไม่ยอมรับจากเจ้านายอยุธยาราชวงศ์เดิม กษัตริย์อาณาจักรอื่นที่มีความชอบธรรมสูงกว่าพระองค์ บรรดาหัวเมืองที่ก่อการจลาจล และอาเพศที่เกิดขึ้นประจวบกับห้วงเวลาที่ครองราชย์ เป็นต้น

ภายใต้สภาวะการณ์ข้างต้น พิชญาได้นำเสนอกระบวนการสร้างความชอบธรรม (Legitimation) ของพระเจ้าปราสาททองในการครองราชสมบัติ ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่สุดของงานวิจัย โดยแบ่งเป็น 3 ประการหลัก ดังต่อไปนี้

* อาจารย์ประจำ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (Lecturer, Faculty of Law, Thammasat University).

1. การอ้างการสืบสันตติวงศ์จากพระปทุมสุริยวงศ์ กษัตริย์กัมพูชาโบราณ
2. การสำแดงพระองค์เป็นพระโพธิสัตว์ และอนาคตพุทธเจ้า
3. การลบศักราช พระราชพิธีอินทราภิเษก

หนึ่ง ผู้สำรวจขอเรียกกระบวนการดังกล่าวว่าการสร้าง “ความสืบเนื่อง (Continuity)”

ความเป็นจริงพระองค์คือผู้ชิงราชสมบัติ (Usurper) ทว่าพระเจ้าปราสาททองทรงสร้างเรื่องเล่า (Narrative) ให้ทรงสืบสายสันตติวงศ์จากกษัตริย์เพื่อเชื่อมโยงพระองค์เองกับพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์ และพระเจ้าอู่ทองผู้สถาปนากรุงศรีอยุธยาอีกทอดหนึ่ง การสร้างความสืบเนื่องได้สร้างความชอบธรรมแก่พระองค์ ลบเลือนภาพลักษณ์ของโจรปล้นราชสมบัติ เสมือนว่าพระองค์สืบราชสันตติวงศ์มาโดยไม่ขาดสายจากบุรพกษัตริย์ผู้ครองเมืองพระนคร และกรุงศรีอยุธยา

เพื่อให้ความสืบเนื่องเป็นรูปธรรม พิษณุเสนอว่า พระเจ้าปราสาททองได้ทรงรื้อฟื้นศิลปะเขมรโบราณ โดยพระองค์น่าจะได้รับแรงบันดาลใจพระราชนิพนธ์ เมื่อคราวที่ทรงยกทัพไปกัมพูชาก่อนที่จะทรงราชย์ ทั้งนี้ ได้ใช้งานศิลปสถาปัตยกรรมร่วมสมัย หรือใกล้เคียงกับยุคพระเจ้าปราสาททอง อาทิ ปราสาทนครหลวง ฐานเบญจาพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์ และงานช่างอยุธยาในพุทธศตวรรษที่ 22 - 23 โดยเปรียบเทียบความคล้ายคลึงกับงานสถาปัตยกรรมกัมพูชาโบราณ โดยประกอบหลักฐานลายลักษณ์อักษร โดยให้ข้อสรุปสำคัญว่า การรื้อฟื้นศิลปะเขมรโบราณน่าจะเป็นเกิดจากการสำรวจงานศิลปสถาปัตยกรรมเขมรโบราณในสมัยพระเจ้าปราสาททอง มากกว่าจะเป็นงานช่างที่สืบมาจากต้นอยุธยา นอกจากนี้ พิษณุ ได้ตั้งข้อสังเกตถึง “คติพระอินทร์” ซึ่งสะท้อนผ่านยอดปราสาทนครหลวงให้เป็น 33 ยอด เชื่อมโยงพระอินทร์และเทวดา 33 องค์บนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ และการขานนามพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์ที่เชื่อมโยงกับวิมานไพชยนต์ของพระอินทร์ นับเป็นการรื้อฟื้น ปรับปรุง และสร้างใหม่ของพระเจ้าปราสาททอง โดยจะคาบเกี่ยวกับกระบวนการสร้างความชอบธรรมข้อที่ 3 ซึ่งจะกล่าวต่อไปข้างหน้า

สอง การสำแดงพระองค์เป็นพระโพธิสัตว์ / อนาคตพุทธเจ้า

นอกจากการสร้างความเป็นอยู่ พิชญาเสนอต่อไปว่าพระเจ้าปราสาททองได้สมมติพระองค์เองเป็นช้างปาลีไลย์ และพระโพธิสัตว์จุติมาปราบยุคเข็ญในโลกนี้ และจะทรงประสูติเป็นอนาคตพุทธเจ้าในภายหน้า พระนามว่า พระสมุঙ্গคลพุทธเจ้า โดยพิชญาได้ศึกษาผ่านศิลปวัตถุที่มีความเกี่ยวข้องกับรัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง สิ่งแรกคือ พระปาลีไลย์ โดยเชื่อมโยงกับชาดกเรื่องช้างปาลีไลย์ โดยเปรียบเทียบรูปแบบศิลปะของพระปาลีไลย์ร่วมสมัยหลายองค์ สิ่งต่อมาคือพระมณฑปพิตรซึ่งไม่ได้สร้างร่วมสมัย แต่ย้ายมาจากวัดพระศรีเชียงใหม่ รัชสมัยพระเจ้าปราสาททอง นัยสำคัญของการย้ายพระพุทธรูปสำคัญข้างต้นอยู่ที่นามของพระพุทธรูป คือ พระมณฑปพิตร และพระพุทธรูปสมณญาณโมหี โดยพิชญาตั้งข้อสังเกตว่า พระมณฑปพิตร คือพระพุทธรูปแทนพระสมุঙ্গคลพุทธเจ้าส่วนพระพุทธรูปสมณญาณโมหี พิชญาตั้งข้อสังเกตที่น่าสนใจผ่านคำแปลนามพระพุทธรูปว่า หมายถึง ผู้หยั่งรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งหมายความว่าทั้งพระพุทธรูป และพระอิศวร ซึ่งพระเจ้าปราสาททองน่าจะหมายถึงพระองค์เอง การสร้างพระปาลีไลย์ก็ดี และความสำเร็จในการย้ายพระมณฑปพิตรจากวัดพระศรีเชียงใหม่ พลิกกลายให้กลายเป็นดีก็ดี ยิ่งเสริมสร้างความชอบธรรมส่งผลให้การอ้างพระองค์เองเป็นพระโพธิสัตว์เป็นรูปธรรมยิ่งขึ้น

สาม ลบศักราช อินทราภิเษก

พิชญาได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญพระโพธิสัตว์ของพระเจ้าปราสาททองในการบำบัดกลียุค โดยเชื่อมโยงกับการลบศักราชเพื่อแก้เคล็ดให้โลกกลับคืนสู่สภาวะปกติ (Restore to Normalcy) จากกลียุคอันเป็นยุคเสื่อมสลายตามความเชื่อของศาสนาฮินดูคืนสู่ทวารยุคอันเป็นยุคสมัยที่พระนารายณ์อวตารลงมาเป็นพระกฤษณะ ครองกรุงทวารกาหรือทวารวดี ในทำนองเดียวกัน ความเชื่อข้างต้นยังสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องกัป และอายุขัยของมนุษย์ที่จะสั้นลงตามกาลในคติทางพุทธศาสนา เป็นการพลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสของพระเจ้าปราสาททองท่ามกลางอาเพศ และข่าวลืออัปมงคลที่เกิดขึ้นร่วมยุคสมัย โดยพิชญาได้ใช้ความรู้ และตำราทางโหราศาสตร์ การคำนวณปฏิทิน ปกรณัมฮินดู งานศิลปะเขมรโบราณ ประกอบความ

เข้าใจร่วมกับงานศิลปะที่เชื่อว่าร่วมสมัยกับพระเจ้าปราสาททอง คือ หน้าบันพระกฤษณะทรงครุฑบนเศียรของพนาสูรวัดหน้าพระเมรุ ทำให้งานศิลปกรรมดำรงอยู่ร่วมกับบริบท

สำหรับพระราชพิธีอินทราภิเษก พิษณุได้ใช้หลักฐานประกอบ คือ กฎมณเฑียรบาลซึ่งตราขึ้นในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่ทองเพื่อทำความเข้าใจแนวคิดเบื้องหลัง และรายละเอียดของพระราชพิธี ทั้งนี้ ข้อเสนอสำคัญของพิษณุคือ เหตุผลในการเลือกพระราชพิธีอินทราภิเษกสร้างความชอบธรรมที่เหมาะสมที่สุด ในบรรดาการอภิเษกรูปแบบอื่น เมื่อพิจารณาบริบททางประวัติศาสตร์ไว้อย่างน่าสนใจ

ตอนท้ายของงานวิจัย พิษณุได้นำเสนอ สถานที่ประกาศชัยชนะของพระเจ้าปราสาททอง คือ วัดไชยวัฒนาราม โดยอธิบายคติแผนผังของวัดไชยวัฒนารามตามคัมภีร์โลกศาสตร์ / ไตรภูมิ และคัมภีร์โหราศาสตร์ เพื่ออธิบายแผนผังและจำนวนเมรุทิศโดยรอบปราสาทประธาน ข้อเสนอที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การเปลี่ยนแปลงสำคัญของพุทธศาสนสถานที่อยู่โบสถ์เป็นอาคารที่มีความสำคัญแทนที่วิหารเกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าปราสาททอง โดยมีนัยสำคัญ คือ การต่ออายุพระพุทธศาสนาโดยการสร้างปริมณฑลประกอบสังฆกรรมเป็นสัญลักษณ์ และอุโบสถยังอุปมาเหมือนโพธิบัลลังก์รองรับการตรัสรู้ของพระโพธิสัตว์ผู้มีบุญญาบารมีในภพหน้า

ผู้สำรวจเห็นว่าการที่พิษณุได้จำแนกข้อเสนอเป็น 3 ประการเป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเข้าใจอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ควรตราไว้ว่าการจำแนกข้างต้นไม่ได้แยกขาดเป็นเอกเทศ ทว่าต้องเข้าใจการทำงานประสานสัมพันธ์กันของกระบวนการสร้างความชอบธรรม

โดยนัยแห่งข้อเสนอ ผู้สำรวจได้สังเกตถึงการทำงานร่วมกันของความเชื่อในศาสนาฮินดูและศาสนาพุทธก่อนสมัยใหม่ ต่อระเบียบธรรมะ หรือระเบียบจักรวาล (Cosmic Order) ซึ่งน่าจะเป็นประเด็นใหญ่ที่สุดที่พิษณุได้พยายามนำเสนอในงานชิ้นนี้ ในแง่นี้ กระบวนการสร้างความชอบธรรมของพระเจ้าปราสาททองล้วนกระทำไปเพื่อให้สอดคล้องกลมกลืนกับระเบียบธรรมะข้างต้น โดยใช้คติความเชื่อต่างชุดกันสร้างเสริมความชอบธรรมในแต่ละแง่มุมแตกต่างกัน อาทิ การอ้างพระองค์เป็นพระโพธิสัตว์ หรือนาคตพุดเจ้าเป็นบทบาทของพุทธศาสนา หรือจะเป็นการทำงานร่วมกันของทั้งสองศาสนา อาทิ คติพระอินทร์ มีติทางเวลาข้างหน้าที่มีแต่จะเสื่อมถอย

ลงที่ทั้งสองศาสนารองรับ นอกจากการอ้างความสืบเนื่องกับบรรพกษัตริย์แล้ว กษัตริย์ก็มีพระราชภาระในการรักษาระเบียบจักรวาลข้างต้นด้วย

นอกจากนี้ คุณูปการของงานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นพันธะสำคัญของกษัตริย์ในโลกโบราณ ซึ่งแตกต่างกับกษัตริย์ในยุคสมัยใหม่ที่รับผิดชอบต่อสาธารณชน (Popular Monarchy) น่าจะเป็นประโยชน์ไม่เพียงแต่วงการศิลปะเท่านั้น แต่รวมถึงผู้สนใจงานกษัตริย์ศึกษาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ตลอดจนงานทฤษฎีด้วย

ในแง่ศิลปะ ผู้สำรวจไม่มีความเชี่ยวชาญเพียงพอ ทว่า สิ่งที่ผู้สำรวจพออนุมานได้จากความรู้เท่าที่มี คือ การมองเห็นเชื่อมโยงรูปแบบศิลปะอยุธยาเข้ากับรัฐวัฒนธรรมอื่นในภูมิภาค ไม่ดำรงอยู่โดดเดี่ยว และพัฒนาการศิลปกรรมอยุธยาที่สัมพันธ์กับบริบทสังคม การเมือง ของราชอาณาจักรอยุธยาอย่างเป็นพลวัต โดยวิธีการเปรียบเทียบงานศิลปะร่วมสมัย หรือที่น่าจะส่งอิทธิพลแก่กันของผู้วิจัยที่ทำอย่างรอบคอบ

ผู้สำรวจวรรณกรรมมีข้อสังเกตต่อไปว่างานวิจัยชิ้นนี้ยังเป็นงานที่สืบเนื่องจากวิจัยก่อนหน้าเรื่อง “มหาโพธิ์บัลลังก์กับคติจักรวาลที่เปลี่ยนไปในอุโบสถวัดเกาะแก้วสุทธาราม จังหวัดเพชรบุรี” (Soomjinda 2013) โดยเฉพาะที่ในบทที่ 5 ว่าด้วยโพธิ์บัลลังก์กับการเปลี่ยนแปลงคติจักรวาล ที่พิชญาได้ชี้ถึงความเปลี่ยนแปลง หรือ “การยื้อ” อย่างมีนัยสำคัญจากคติที่ถือว่าปราสาทเป็นศูนย์กลางของจักรวาล มาสู่วัตถุที่ถืออุโบสถอันเป็นที่ประดิษฐานพระประธานเสมือนโพธิ์บัลลังก์อันเป็นประธานแห่งชมพูทวีปซึ่งส่งอิทธิพลต่อศิลปะสถาปัตยกรรมในสมัยอยุธยาตอนปลายให้อุโบสถกลายมาองค์ประธานของผังพุทธาวาส การสร้างบรรดาพระพุทธรูปปางสมาธิประทับบนโพธิ์บัลลังก์ให้สอดคล้องกับคติข้างต้น รวมไปถึงการเชื่อมโยงคติอนาคตพุทธเจ้าโพธิ์บัลลังก์ กับการกระทำเชิงสัญลักษณ์ (Symboling) ผ่านการสร้างพัทธสีมาเพื่อชำระสงฆ์ให้บริสุทธิ์ให้สอดคล้องประสานกับเหตุการณ์การลบศักราช (Soomjinda 2013: 132 - 152)

พิชญายังได้เชื่อมโยงความสืบเนื่องของคติโพธิ์บัลลังก์ที่เพิ่มพูนความสำคัญนับแต่รัชสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองที่ส่งผลต่อข้อความคิดเรื่อง “ศิระแผ่นดิน” อันเป็นที่ตั้งแห่งโพธิ์บัลลังก์ ข้อความคิดดังกล่าวได้ส่งเสริมความชอบธรรมแก่พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ปฐมกษัตริย์แห่งพระบรมราชจักรี

วงศ์ผ่านคัมภีร์ “ไตรภูมิโลกวินัยกถา” ที่เปรียบโพธิบัลลังก์อันเป็นที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเสมือนการราชาภิเษกของพุทธราชาเหนือพระราชบัลลังก์ (Soomjinda 2013: 152 - 157) ยิ่งไปกว่านั้น พิษณุได้เปรียบเทียบกระบวนการสร้างความชอบธรรมในแง่มุมต่าง ๆ ของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง และพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าฯ ที่คล้ายคลึงกัน อาทิ การขาดความชอบธรรมในแง่ชาติกำเนิด การสร้างความเกี่ยวเนื่องกับพระเจ้าปทุมสุริยวงศ์ การอ้างคติพระอินทร์ การสำแดงพระองค์เป็นพระโพธิสัตว์ โดยตั้งข้อสันนิษฐานว่ากระบวนการสร้างความชอบธรรมในต้นรัตนโกสินทร์น่าจะรับแบบอย่างมาจากในเชิงคติ และกระบวนการจากสมัยพระเจ้าปราสาททอง (Soomjinda 2013: 158 - 163)

รายละเอียดของชิ้นงานทั้งสองของพิษณุมีความเหลื่อมกันอยู่มาก หากแต่ประเด็นสำคัญต่างกัน ในขณะที่งานจิตรกรรมวัดเกาะบทที่ 5 มุ่งเน้นไปที่คติโพธิบัลลังก์เป็นตัวนำเรื่อง งานวิจัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองเน้นประมวลแผนความคิด (Conceptualising) กระบวนการสร้างความชอบธรรมขึ้นมาอย่างเป็นระบบจากงานก่อนหน้า สะท้อนให้เห็นถึงการสืบสานแทรกองค์ความรู้ใหม่จากองค์ความรู้เดิมอย่างสัมพันธ์เป็นหนึ่งเดียวกัน (Integrated) และงานชิ้นหลังยังมีข้อเสนอที่เป็นระบบ ชัดเจนกว่างานชิ้นแรก โดยผู้สำรวจวรรณกรรมเห็นคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งที่จะพัฒนาองค์ความรู้ขึ้นเป็นตำรา ผู้เขียนจะต้องตกผลึก มีโครงสร้างความคิดเป็นระบบชัดเจน ลึกซึ้งขึ้น ดังที่งานพิษณุได้ทำให้ปรากฏ

อนึ่ง ผู้สำรวจวรรณกรรมเห็นว่างานวิจัยทั้งสองของพิษณุสมควรอ่านประกอบกัน เชื่อมให้เห็นพัฒนาการต่อกันจากยุคพระเจ้าปราสาททอง ช่วงอยุธยาปลาย และต้นรัตนโกสินทร์ โดยเฉพาะการเปรียบเทียบระหว่างสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง และรัตนโกสินทร์ตอนต้น ช่วยทำให้เห็นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ที่มีมิติสลับไหลเป็นพลวัต ไม่แข็งทื่อเพราะการตัดแบ่งยุคสมัย อาทิ อยุธยาต้น กลาง ปลาย รัตนโกสินทร์ เช่นงานศึกษาโดยทั่วไป

ในส่วนวรรณกรรมที่น่าจะเกี่ยวเนื่องกับงานศึกษาของพิษณุ เห็นว่ามีความสอดคล้องลงรอยกันกับบทความของ Alan Strathern เรื่อง Sacred Kingship under King Narai of Ayutthaya: Divinisation and Righteousness ได้กล่าวถึงคติกษัตริย์ในสมัยอยุธยาโดยเฉพาะรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ ผ่านสองกระบวนการ

หลัก คือ การเป็นสมมติขึ้นเป็นเทพเจ้า (Divinisation) และการที่ทรงเป็นกษัตริย์ ผู้ทรงรักษาราชธรรม (Righteousness) ซึ่งสัมพันธ์กับความเป็นไปของธรรมชาติและจักรวาล โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณให้หลุดพ้นสังสารวัฏ เป็นสื่อกลางจักรวาลและมนุษย์โลก ข้อเสนอหลัก Strathern ได้ชี้ให้เห็นอิทธิพลของกระบวนการสร้างความชอบธรรมข้างต้นที่เชื่อมโยงกับคติทางศาสนาพุทธเถรวาท พราหมณ์ และผีก่อนสมัยใหม่ซึ่งทำงานสอดประสานกัน ต่อการเมืองสมัยอยุธยา กล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ ความสอดคล้องกลมกลืนระหว่างระเบียบธรรมชาติ ระเบียบทางสังคมและการเมือง (Strathern 2019)

ในแง่นี้ งานของ Strathern ช่วยรองรับข้อเสนอพิชญาที่มีน้ำหนักยิ่งขึ้น ในขณะเดียวกันก็มีส่วนช่วยเสริมส่วนที่ขาดหายจากบทวิเคราะห์พิชญา คุณูปการของพิชญา คือ การชี้ให้เห็นว่าที่กระบวนการสร้างความชอบธรรม มีบริบทที่เกิดขึ้นจากการก้าวขึ้นสู่อำนาจของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง พิชญาดูเหมือนจะเน้นไปที่ความสำเร็จของพระเจ้าปราสาททอง หรือจุดแข็งของกระบวนการสร้างความชอบธรรมข้างต้น เน้นไปที่คติ พิธีกรรม ศิลปวัตถุ แต่ไม่ได้กล่าวถึงอิทธิพลของกระบวนการสร้างความชอบธรรมต่อการเมือง สังคมอย่างเป็นรูปธรรมนัก

Strathern ได้ช่วยชี้ให้เห็นผลสืบเนื่องของพระเจ้าปราสาททอง และบริบทที่ชัดเจนขึ้นในสองรัชสมัยต่อมา คือ รัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ ว่ากระบวนการสร้างความชอบธรรมช่วยยกระดับพระราชสถานะพระมหากษัตริย์อยุธยา ให้ศักดิ์สิทธิ์สูงส่ง เป็นล้นพ้นเหนือปุถุชนธรรมดา อาทิ การห้ามมองพระมหากษัตริย์ หรือการลบศักราช ในขณะเดียวกัน ราคาที่ต้องจ่ายสำหรับการหมกมุ่นกับพิธีกรรมที่ซับซ้อน วุ่นวายของราชสำนัก คือ พระมหากษัตริย์ทรงแยกพระองค์จากภูมิทัศน์การเมืองของขุนนางชาวอยุธยา

นอกจากนี้ คติพระโพธิสัตว์ อนาคตพุทธเจ้ายังมีจุดอ่อนสำคัญ คือ เปิดโอกาสให้ผู้อื่นทำเทียมพระเจ้าแผ่นดินเพื่ออ้างบุญบารมีเป็นภัยต่อความมั่นคงของพระมหากษัตริย์ได้ง่าย ผลที่เกิดขึ้นคือ การใช้อำนาจกดปราบผ่านนโยบายการควบคุมความมั่งคั่งของขุนนางที่มีสืบเชื้อสายมายาวนาน บทกฎหมายที่เข้มงวดกำหนดโทษที่รุนแรง เด็ดขาด ด้วยปัจจัยที่กล่าวมาส่งผลต่อความอ่อนแอไม่มั่นคงของโครงสร้างการเมืองในราชสำนักอยุธยา เป็นปัญหาต่อการสืบราชสันตติวงศ์

การกระชับ้านา และกตปราบของกษัตริย์อยุธยาเพื่อรักษาอำนาจ สุดท้ายกลายเป็นการทำลายฐานอำนาจขององค์กษัตริย์เอง เพราะพระองค์ได้ทำให้ขุนนางซึ่งเป็นฐานอำนาจของกษัตริย์รู้สึกสูญเสียอำนาจไป ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของจุดอ่อนระบอบปราสาททอง คือ การรัฐประหารของพระเพทราชาที่ชั่วคราวเมืองของขุนนางอยุธยา อ้างบุญบารมีในการทำรัฐประหารยึดอำนาจพระราชโอรสของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง (Strathern 2019: 51 - 72) กระบวนการสร้างความชอบธรรมและคตกษัตริย์จึงย้อนกลับมาเป็นชนวนแห่งอวสานของราชวงศ์ปราสาททองด้วยเช่นกัน ถึงกระนั้นผู้สำรวจวรรณกรรมขอสำทับอีกครั้งว่า ข้อเสนอของพิชญามีน้ำหนักเป็นระบบเสริมรับกับงานเขียนข้างต้นเป็นอย่างดี

ผู้เขียนขอทิ้งท้ายว่า กระบวนสร้างความชอบธรรมในก่อนสมัยใหม่ที่เชื่อมโยงกับคติศาสนา ความชอบธรรม บุญบารมี น่าจะเป็นคั่นฉ่องสะท้อนวัฒนธรรมการเมืองของสยาม / ไทย อันน่าจะส่งผลมาถึงสมัยใหม่ กล่าวคือ แม้ว่ารรัฐสยาม / ไทยได้ปฏิรูประบอบราชการเข้าสู่รัฐสมัยใหม่แล้ว ทว่าสถาบันพระมหากษัตริย์ที่อิงอยู่กับคติทางศาสนายังคงดำรงอยู่ โดยมีสถาบันต่าง ๆ ระบอบราชการสมัยใหม่ อาทิ กองทัพบก ศาล ฯลฯ เกี่ยวพันอย่างใกล้ชิด ผู้สำรวจวรรณกรรมขอทิ้งข้อชวนพิจารณาว่างานของพิชญได้ชี้เป็นนัย (Implying) ให้เห็นถึงกระบวนการยึดอำนาจรัฐ กระบวนการสร้างความชอบธรรม การสูญเสียความชอบธรรมในวัฒนธรรมการเมืองไทยไว้หรือไม่? เพียงใด?

References

- Soomjinda, P. (2013). *Throne of Enlightenment: The Changing Concept of Buddhist Cosmology as Represented in the uposothagara of the Wat Ko Kaeo Suttharam, Phetchburi*. Chiang Mai: Faculty of Fine Arts, Chiang Mai University.
- Strathern, A. (2019). Sacred Kingship under King Narai of Ayutthaya: Divinisation and Righteousness. *Journal of the Siam Society*, 107(1), 49 - 77.